

Eglė ŽILINSKAITĖ
Vilniaus universitetas

ALIATYVAS MIKALOJAUS DAUKŠOS *POSTILĖJE*¹

1. Aliatyvo reikšmės apibrėžimas

Senųjų lietuviškųjų raštų aliatyvą įprasta apibūdinti kaip vietos linksnį, rodantį, „kad veikėjas artėja (juda) prie to daikto ar asmens (gyvo padaro), kuris pasakomas šiuo linksniu“ (Zinkevičius 1980, 261; t. p. Laigonaitė 1957, 34; Ambrazas 2006, 263), ar apibrėžti dviem diferenciniais požymiais – *slinktis* ir *nevidus* (Rosinas 2009, 384). Taigi aliatyvo, atsiradusio prie genityvo priaugus polinksniui *-pi* < **-pie*, reikšmė grindžiama komponentiškai: pasak Vytauto Ambrazo, krypties reikšmė greičiausiai yra motyvuota kilmininkui būdingos vartosenos su judėjimo veiksmoždziais žymint siekiamą dalyką ar su fizinio kontakto veiksmoždziais (Ambrazas 2006, 263), o pašalio reikšmė – polinksnio *-pi*, kilme susijusio su prielinksniu *prie* ir priešdėliu *pri-*.

Gina Kavaliūnaitė, tyrusi postpozicinių vietininkų sistemą Chylinskio *Naujojo Testamento* vertime (maždaug 1660 m.), pateikia kitokį aliatyvo reikšmės apibrėžimą. Pasak jos, Chylinskio aliatyvas težymi kryptį, o pašalio semos neturi: aliatyvas, palyginti su iliatyvu, žyminčiu judėjimą į objekto vidų, yra nežymėtas, t. y., neduodantis vidaus ar pašalio nuorodos (Kavaliūnaitė 2003, 45, 47).

2. Daukšos *Postilėje* aliatyvas ir jo vertimo šaltiniai

Mikalojaus Daukšos *Postilėje* (1599 m., toliau – DP) aliatyvas yra antras pagal dažnumą vartojamas postpozicinis vietininkas. Iš viso DP yra 9698 postpozicinių vietininkų lytys, iš jų dažniausias inesyvas (5748x, 59%), daugiau nei dvigubai retesnis – aliatyvas (2395x, 25%), o adesyvo ir iliatyvo formų yra 918x (9,5%) ir 637x (6,5%). Aliatyvas leksiškai nėra ribotas, formų pasiskirstymas pagal kalbos dalis ir jų subkategorijas matyti pirmojoje lentelėje.

¹ Šia tema perskaitytas pranešimas XI tarptautiniame baltistų kongrese „Baltų kalbų praeitis, dabartis ir ateitis“ Rygoje, 2010.09.27–09.30.

1 lentelė. Aliatyvo lytys pagal kalbos dalis ir jų subkategorijas

Daiktavardžiai 1295x	Tikriniai vardai	314x
	Asmenų pavadinimai	199x
	Gyvų būtybių (ne asmenų) pavadinimai	13x
	Vietovardžiai	6x
	Daiktų / vietų pavadinimai	151x
	Abstraktai	612x
Įvardžiai 838x	Pirmojo asmens įvardžiai	89x
	Antrojo asmens įvardžiai	44x
	Trečiojo asmens įvardžiai	224x
	Sangražinis įvardis	69x
	Kiti įvardžiai	412x
Būdvardžiai ir dalyviai		222x
Skaitvardžiai		40x
Iš viso		2395x

Įprasti aliatyvo vertimo šaltiniai – lenkų kalbos konstrukcijos *k(u)Dat* ir *doGen*: pirmoji žymi kryptį, antroji – suponuoja judėjimą į orientyro vidų. Prielinksnis *k(u)* vartojamas su datyvu, kuriuo dažniausiai reiškiami gyvumo ypatybę turintys vardažodžiai. Sintagmose su prielinksniu *k(u)* veiksmožiu nusakomas judėjimas ar veiksmas niekada neperžengia orientyro ribų, o didžiausias galimas artumas tarp lokalizuojamojo daikto ir orientyro – kontaktas (Kražyńska 2000, 183tt.). Tačiau konstrukcijose su artėjimą žyminčiais veiksmožiais galimas ne tik prielinksnis *k(u)*, bet ir *do* (op. cit., 185), plg. *Postilės* pavyzdžius: *Artinos Jęsausp Muítinikái ir grieβnieii 279₂ ~ przybliżácię sie ku Jezusowi Celnicy y grzeβni 285₅₁² ir ARTinoś / tieg / Wieβpatiésp' Jęsausp' Muítinikai 279₄₀ ~ Przybliżáli sie / práwi / do Páná Jęsusá Celnicy 287₁₇; idánt' mus [Kristus] priwóbitu ir pritraktú sawesp 347₂₀ ~ przyciagná do siebie 358₃₀ ir nórumas priwerstú ir pritestú sawesp wifsús 347₂₁ ~ przyciagnelá k sobie 358₃₁*. Šių prielinksnių skirtumas mėgintas motyvuoti keleriopai (išsamesnę apžvalgą žr. Kražyńska 2000, 233t.): 1) *do*, pirma, žymi tikslo pasiekimą, antra, kaip ir prielinksnis *k(u)*, – kryptį; 2) *do* pirmiausia žymi kryptį, o limitacinė (tikslo pasiekimo) reikšmė yra pirmosios atmaina; 3) iki XV amžiaus *ku* ir *do* skyrėsi apskritai ne ribų peržengimo / neperžengimo sema, o atstumo iki orientyro samprata: *kb* reiš-

² Straipsnyje po DP sintagmų su aliatyvu duodami lenkiškieji jų atitikmenys iš trečiojo Jokūbo Wujeko *Mažosios postilės* leidimo (1590).

kė kryptį link artimų objektų, *do* – nutolusių. Pasak Zenono Klemensiewicziaus, XVI amžiaus pirmaisiais dešimtmečiais prielinksnio *k(u)* konstrukcijos su datyvu imtos keisti *doGen* junginiais³, tai rodo ir cituoti tieji Wujeko *Postilės* kontekstai, dar plg.: *dēra [...] priimdinēt iūs [nusedėjusiuosius] gailėiimop* 281₃₅ ~ *przyimowác ie do pokuty* 289₇ ir *nufidėiaie gailėiimop tuř bŭt priimti* 280₅₀ ~ *grzeřni ku pokućie maia być przyimowani* 288₂₁.

Aliatyvas, be įprastų lenkiškųjų atitikmenų *kuDat* ir *doGen*, atliepia ir junginį *naAcc*, tačiau dažniau ne krypties, o paskirties ar tikslo reikšmėmis (pvz., *KAip' nakti tułos žwaiždes daguia rodzias / nŭg ritŭ wakarum p teřianczios* 502₃ ~ *od wřchodu ná zachod čiagnace* 543_{16t}, *kėles [...] darbóp* 473₁₉ ~ *powřtálá [...] ná robote* 504₄), rečiau – genityvą, valdomą judėjimo veiksmažodžių su priešdėliu *do-* (*pórtop prieifi* 400₃₄ ~ *portu doydzieř* 414₁₇), datyvą (*Táre tađ mótinosp řawóřp* 173₁ ~ *Rzekl Mátcie řwoiey* 182₁₁), bendratį (*ney Ángelas / ney wėlinas gal iūs newálořp priwėřři* 60₇ ~ *áni Anyoł / áni czárt nie moře ich zniewolić* 59₃₈), junginį *przedInstr* (*ĩmkime řawėřp Ewangelia S. řiós diėnós* 195₅ ~ *wėřmy przedřie Ewángelia* 203₂₆).

Atrinkus vartosenos kontekstus, t. y. atmetus su daiktavardžiu derinimo ryšiu susietus būdvardžius, skaitvardžius ir įvardžius, DP užfiksuoti 1992 aliatyvo vartosenos atvejai⁴. Daukšos *Postilės* duomenys leidžia skirti ne tik kelias aliatyvo lokalines funkcijas, bet ir teigti aliatyvą iš kitų postpozicinių vietininkų išsiskiriant nelokalinių reikšmių gausa, apie kurias literatūroje nėra sistemškai rašyta. Šiame straipsnyje pirmiausia aptariami konkretieji vietos raiškos aliatyvo linksniu atvejai, po kurių – abstraktesnės aliatyvo funkcijos⁵.

2.1. Vietos aliatyvas. Lokacija paprastai žymima santykinai: nusakoma vieno objekto vieta kito objekto atžvilgiu. Remiantis kognityviniais vietos raiškos aprašais, lokalizuojamasis daiktas šiame straipsnyje vadinamas *figūra*, o objektas, kurio atžvilgiu nusakoma figūros vieta – *orientyru* (ang. *Figure*

³ „Okolicznik miejsc [...] ku któremu lub do którego skierowana jest czynność czasownika nadrzędnego, wyrażona przyimkiem *ku* lub *k* z C; ta konstrukcja i dziś znana, ale razcej szczątkowa i przeważnie zastąpiona przyimkiem *do* z D, w starszej polszczyźnie ma bardzo szeroki zakres użycia“; „W pierwszych dziesięcioleciach XVI w. wychodzą te konstrukcje z użycia, a za przyimiek *ku* pojawia się *do*.“ (Klemensiewicz et al. 1955, 427).

⁴ Junginiai *Vieřpatiesp Dievop, Dievop Tėvop, Jonop Krikřtytojop, Eugenijusop popieřiausp* skaičiuoti kaip vienas aliatyvo vartosenos kontekstas. Statistiniai skaičiavimai straipsnyje duodami nuo aliatyvo vartosenos kontekstų skaičiaus, t. y. 1992x.

⁵ Straipsnyje terminai *reikřmė, funkcija* ir *vartosenos tipas* vartojami sinonimiškai.

ir *Ground / Reference Object*, Talmy 2000, 184), pvz.: sakinyje *ârtinos Jėsus Hierosolimop* 310₉ Jėzus yra figūra, o *Jeruzalė* – orientyras.

Aliatyvas, vartojamas vietos funkcijomis, sudaro beveik ketvirtadalį visų kontekstų su aliatyvu. Šio linksnio vietos reikšmė nėra vienalytė, – išskirtini keturi vietos aliatyvo pogrupiai.

2.1.1. Pati bendriausia aliatyvo vietos funkcija – žymėti judėjimo kryptį ar tikslą, nedetalizuojant orientyro vidaus ar pašalio. Šios reikšmės aliatyvo forma vartojami daiktavardžiai, žymintys trimatę talpyklą ar erdvės dalį (*namų, miesto, šalies, tėvykštės, tėvykščios* leksemos), kurių kryptimi juda figūra (asmuo). Kalbamuosiuose kontekstuose vartojami judėjimo veiksmoždziai *eiti, ateitis, paleisti, trauktis, persiųsti, tęsti*, daiktavardis *peregrimavojimas*, pvz.: *iei iūs paláifiu átkánus nam úm p iu páiks ant kėlo* 297₉ ~ *iefli ie rospuβcze głodne do domow ich* 305₁₂, *W. Chrįstus tų mętu mięstóp ėio / kad tu numíreli láidotu néŕe* 335₇ ~ *P. Chryftus ná ten czás do miáftá przychodził* 345₄₆, *Tóiiġ yra anóii tolimá balís / kuriós p atėitis fu didžiu wargú* 382₁₂ ~ *Tác ięst ona dáleka kráiná / do ktorey sie zá wielka praca przychodži* 396₂₆. Veiksmažodžiu nusakoma figūros slinktis yra nukreipta link aliatyvo linksniu išreikšto orientyro, tačiau netikslinama, ar galinis judėjimo taškas pasiekiamas, ar ne. Kaip jau minėta straipsnio pradžioje, šią aliatyvo vietos reikšmę Kavaliūnaitė įvardija kaip pagrindinę, atskleidžiančią iliatyvo ir aliatyvo santykį (Kavaliūnaitė 2003, 45).

2.1.2. Antroji aliatyvo vietos funkcija – žymėti galinį tašką orientyro pašalyje. Figūra (dažniausiai – asmuo) juda link orientyro, prie kurio judėjimas baigiasi.

2.1.2.a. Orientyro vaidmenį dažniausiai atlieka negyvų objektų įvardijimai, kurie gali būti konceptualizuojami labai įvariai: kaip trimatės erdvės, dvimatės plokštumos, linijos ar taškai. Vartojamos sintagmos *ateiti, nueiti, atvažiuoti grabop, priėti altoriausp, vaikščioti grabump, altoriump, ateiti kiemop, maišop, priėti portop, artintis / priartintis miesteliop, Jerozolimop, Jerichop, artintis vartump, pulti kojump, keliump, puldinėti kojump, bėgti kitosp* (*skylės* leksemos vietoje), *ateiti, priėti kalnop, eiti, priėti, prileisti skomiosp, ateiti Jordonop, ateiti, eiti mariump, sugrįžti vemdalop, ateiti, veržtis kielikop, sušaukti šuliniop, priėti ugniesp*. Pašalio reikšmė dvimačių, vienmačių ar bemačių orientyrų atveju yra lemiamą aliatyvo linksniu vartojamo daiktavardžio leksinės reikšmės (*Jėzus ir mokiniai*] *atáio inġ Bėtphage / kâtnóp alíwu* 1₇ ~ *przyβli do Betpháge / do gory Oliwney* 1₇, [*Vięšpats*] *krikβtitus Iordónóp atėio* 424₁₀ ~ *chrzcíc sie do Iordanu przyβedł* 438₃₈, *Nęffa kurís nuŕalės / kad úgnieŕp priėies fuŕšís*

250₂₀ ~ *gdy do ognia przystąpi á zágryzie sie* 258₁₅), o trimačių erdvių atveju ji yra aiški iš konteksto (žinoma, kad figūros judėjimas pasibaigs prie aliatyvo linksniu pavartoto daiktavardžio) ar veiksmožodžio priešdėlio *pri-*, pvz.: *Tad atėio Iėjus su iėis kiemóp kuri wadino Gethsemáni / kur búwo dáržas* 148₃₁ ~ *przysbedł Iezus do wiofki* 154₁₆, *Ir priártinos [mokiniai] miésteloł* 189₃₁ ~ *przysbliżyli sie do miásteczká* 198₁₁.

Minėtina, kad keliuose kontekstuose (13x) žymimas figūros ir orientyro kontaktas, tačiau tai nėra paties aliatyvo savybė: tokiais atvejais vartojami tranzityviniai veiksmožodžiai su priešdėliu *pri-* (*priristi, priirti, pridžiūti, primušti, prisegti, pridėti, pririšti, priglausti*) bei kontaktą implikuojantys veiksmožodžiai kabinėtis, mušti, pvz.: *wırwe / kuriáie ii stulłóp pririβbo* 167₃₂ ~ *ktorym go do stupá przyswiazáli* 173₂₀, *[rūbai] pridžiūwe žaizdúmł io* 176₁ ~ *pryswezály do ran iego* 184₄₆.

2.1.2.b. Orientyro vaidmenį gali atlikti ir gyvų būtybių (asmenų) pavadinimai, o figūros judėjimas baigiasi prie aliatyvo linksniu išreikšto asmens (ypač tai akivaizdu su priešdėlio *pri-* veiksmožodžių vediniais, taip pat veiksmožodžiais *artintis / priartintis*), pvz.: *prieio Krístusoł tafsái žmógus* 369₂ ~ *pryswapil do Chrystufá* 381₁₉, *Jonas io [Kristaus] ne noreio sawełł prilaiłł* 500_{36t} ~ *Jan go do siebie niechcial przypusćić* 536₁₉.

2.1.3. Trečioji aliatyvo vietos reikšmė – galinis judėjimo taškas fizinėje asmens sferoje: figūra (asmuo) juda į aliatyvo linksniu išreikšto orientyro (asmens) buveinę ar aplinką. Kalbamuosiuose kontekstuose vartojami intranzityviniai judėjimo veiksmožodžiai *eiti (ateiti, įeiti, išeiti, nueiti, sueitis, užeiti), grįžti (sugrįžti), žengti (nužengti, užžengti), intekti, joti, gobtis, steigtis, skubintis, rinktis (surinktis), vaikščioti (suvaikščiotis), pasitekėti*, tranzityviniai *imti* (pvz., *imti Dievop; priimdinėti), siųsti (nusiųsti, atsiųsti, susiųsti, siuntinėti), pavadinti, įnešti (atnešti), vesti (atvesti, nuvesti, nuvedinti), išrėdyti*, pvz.: *Sawúmpiump atėio / ir fawieii io ne priėme* 43₄ ~ *Do włafności przysbedł / á swoiž go nie przyleli* 42₁₉, *nuwėzdino ii Karálausł Hérodop* 166₄₁ ~ *odełłł go do Krolá Herodá* 172₃₅, *ižwiłsite mané / iog eimi Téwop* 211₃₃ ~ *ide do Oycá* 220₆. Tris kartus aliatyvas vartojamas su daiktavardžiu *legacija* (pvz.: *ape legacia Żydu Ionop kríkβtitoiop* 21₁₇ ~ *o Legacyey Żydowskiew do Ianá Chrzcicielá* 21_{10t}, dar 587₁₃, 16₄₆), vieną kartą – su kryptingos būsenos veiksmožodžiu *trokšti (Dūbia máno trôβko tawełł nákti* 620₄ ~ *Duβá moia prágnelá ciebie w nocy* 539₇).

Aplinkos reikšmė implikuojama ir veiksmožodžio priešdėlių (*už-*, *į-*), pvz.: *Židai užėie su Wieβpatimi Iėjumi Annoβeułł* 159₃₃ ~ *Żydowie słtapiwóβy*

з Пánем Iezufem do Annaβá 165³⁷, *izegeu Téwop / ir ta kēla wifsiemus parôdžeu dagún' 217¹⁵ ~ wftapilem do Oycá 225³⁴, Ir iêies Angelas iosp' / tái yrá / ios kamarêlen 599¹³ ~ wβedβy Anyoł do niey 459²⁶.*

2.1.4. Ketvirtajam vietos aliatyvo vartosenos tipui priklauso tokie atvejai, kai figūra yra statiška, – skirtinos kelios kalbamųjų kontekstų rūšys:

2.1.4.1. Pirmuoju atveju figūra yra asmuo, bet nusakomas ne jo judėjimas, o orientacija orientyro (taip pat asmens) atžvilgiu (pakitimas *figūros judėjimas orientyro link* → *figūros orientacija veidu į orientyrą*). Vartojami veiksmažodžiai *atsigręžti / atgręžtis, apgręžti*, pvz.: *O atfigrėžes ium p̄ Iėjus táre 171³⁵ ~ obrociwβy fie do nich IEžus rzekł 181⁶, Ir atgrėžes motériβkesp̄ / táre Simonui 476²¹ ~ A obrociwβy fie ku niewieścicie / rzekł Symonowi 510¹³.*

2.1.4.2. Antruoju atveju nusakomas figūros išsitiesimas orientyro link (pakitimas *figūros judėjimas orientyro link* → *figūros išsitiesimas orientyro link*): vartojami junginiai *ištiesti ranką / rankas / rankomis + allat*, pvz., *Ir iztiefes ráka mókitinium p̄ sawúm p̄ táre 72¹⁷ ~ Wyćiagnawβy reke swa ná vcžnie fwe / rzekł 73¹⁰, rákomis idan̄ maβnúm p̄ iβtiestumbime 336¹² ~ rece do mieβká ściagali 346⁴⁹, iztiefeu iufúm p̄ rakás sawás 96⁴ ~ wyćiagalem ku wam rece swoie 97¹⁶;*

2.1.4.3. Figūra yra išilginis objektas (*kelio* leksema), o jo vartoseną su dinaminiais kontekstais būdingu aliatyvu yra vienas iš fiktyvaus arba abstrakčiojo judėjimo pavyzdžių (Talmy 2000, 99tt.), – judėjimo trajektorija tarsi „nuskenuojama“ suvokėjo mintyse, pvz., *ródžia mumus tiefa kela wirβutinef̄p̄ téwikβcziof̄p̄ 50¹⁶ ~ vkázuie nam profta drogę do zwierzchniey oyczzyzny 49³⁴, iifsái yrá wiénatiios lipines ir kėlas Téwop 454⁷ ~ on ieft iedyny wfchod y drogá do Oycá 481⁶.*

Išvardytos aliatyvo vietos funkcijos statistiškai pasiskirsto taip: kiekybiškai pirmąja galinio taško fizinėje asmens aplinkoje reikšmė (2.1.3.), po jos – galinio taško orientyro pašalyje reikšmė (2.1.2.), bendroji krypties reikšmė, netikslinant vidaus ar pašalio (2.1.1.), ir statinės figūros krypties tikslas (2.1.4.).

Pereinant prie nelokalinių aliatyvo vartosenos atvejų, minėtina, kad erdvės suvokimas laikomas viena iš esminių žmogaus mąstymo sričių (*basic domain*, Croft et al. 2004), todėl natūralu, kad vietos raiškos priemonės kalbose yra įprasta pasitelkti abstraktesniems santykiams žymėti. Tokią strategiją, pasak Lakoffo ir Johnsono, lemia konceptualiosios metaforos⁶ (Lakoff et al. 1980,

⁶ Konceptualioji metafora – mąstymo fenomenas, kylantis iš bendrosios žmogaus patirties, kurio metu konkretūs, ypač erdvės, konceptai perkeliama į abstraktesnes sritis.

59t.), pasak Jackendoffo – žmogaus patirtis⁷ (Jackendoff 1983, 188t.). Kaip jau minėta, vietos aliatyvas – tai tik 25% visų aliatyvo vartosenos atvejų, o likusiuose kontekstuose išryškėja dar bent 11 šio linksnio funkcijų, kurios aptariamoms pradedant nuo dažniausių. Toliau pateikiama smulki aliatyvo funkcijų klasifikacija, pagrįsta Daukšos *Postilės* duomenimis ir tipologiniais aliatyvinių kalbos vienetų tyrimais (žr. Rice et al. 2007).

2.2. Tikslų aliatyvas. Tikslų reikšmė (kartais su paskirties reikšmės atspalviu) aliatyvas DP vartojamas dažniausiai po lokalinės ir sudaro beveik 17% šio linksnio vartosenos atvejų. Minėtina, kad aliatyvinių morfemų vartoseną tikslui žymėti tipologiškai labai būdinga – tai dažniausiai pasitaikanti nelokalinė jų reikšmė (Rice et al. 2007, 472, dar žr. Ibarretxe-Antuñano 2005; Kilroe 1994). Tokia aliatyvo vartoseną motyvuojama metafora ABSTRAKTUS TIKSLAS YRA JUDĖJIMO / KELIŅŲ TIKSLAS (PURPOSES ARE DESTINATIONS, Lakoff 1987): judėjimo tikslas „perkeliamas“ į abstraktesnę sritį.

Sakinyje tikslų aliatyvas paprastai eina tikslų aplinkybėmis ir galimas pakeisti tikslų bendratimi ar datyvu. Skirtini keli ryškiausi tokių konstrukcijų tipai:

2.2.a. Tikslų aliatyvas (būdvardis ar abstraktusis daiktavardis, dažniausiai veiksmo pavadinimas) vartojamas sintagmose *greitas, nevertas, primanus / menantis* ‘sumanus, sugebantis’, *palinkęs, drįsęs, gėdingas, kurčias, pažvilęs* ‘linkęs, ketinąs ką daryti’, *kaltas* ‘turintis (ką daryti)’, *derantis, tingus / tingios širdies, vargus, patogus, galingas, privalingas + allat_{-anim}*, pvz.: *Pażikimeś nĕwĕrczĕufjsi tarnâwimop’ βwĕntop’ ió 24₂₉ ~ Żnaymyfie naniegodnieyβemi flūżby świetey iego 25₆, efmĕ priemimop’ io ne primanumis 389₂₆ ~ iżefmy do przyiećia ich nie sposobni 403₂₁, Néřřa anřái ne tiekćái gerop’ búwo kurczĕiu ir nĕbiliu / bęř ir piktop’ 321₁₉ ~ on nie tylko ku dobremu był głuchym y niemym / ále y ku złemu 331_{4t}, laudĕs Żydu búwo garbĕřř dáuĕio Diĕwú pażwiłus 258₈ ~ lud Żydowski był do chwały wiela bogow skłonny 265₅₂, gerĕ darbái teip iżgânĕimop’ yr priwaligĕ 292₃₇ ~ dobre vczynki ták do żbáwienĕa řa potrzebne 301_{11t}, O paikĕii ir tingiós řirdiĕs tikĕii mop’ 189_{26t} ~ O bezrozumni / á leniwego řercá ku wierzeniu 198₇⁸.*

⁷ Pasak Jackendoffo, tirdamas konceptų, neturinčių aiškių sudedamųjų dalių, sandarą, žmogus nepradeda *de novo*, bet naudoja erdvinių konceptų algebrą, žinias apie fizinę erdvę, – taip protas pritaiko jau žinomą mechanizmą abstrakcijoms (Jackendoff 1983, 188t.). Taigi Jackendoffas nekalba apie metaforą, bet pažymi, kad abstrakčios sąvokos konstruojamos pagal analogiją konkrečiosioms.

⁸ Plg. atitikmenį ekumeniniame Biblijos leidime: Lk 24,25: *O jūs, neišmanėliai! Kokios nerangios jūsų širdys tikėti tuo, ką yra skelbę pranašai!*

2.2.b. Sintagmos su bevardės giminės būdvardžiais *reikalinga, privalu, naudinga*, izoliuotomis veiksmoždzio formomis *pakanka, reikia, pridera, gana*,rieveksmiu *gerai*, pvz.: *Kas nórini garbesp̃ iu o izgânimop̃ mûfu yrá réikalingo arbá naudingo?* 538₇ ~ *co kołwiek ku ich chwale á ku náβemu zbáwieniu iest potrzebno ábo požyteczno* 584₂₃, *Wel dárimop̃ gérái ka musip̃ Dwašia gerá weikaláuié?* 250₄₁ ~ *Žás do cžynienia dobrze co w nas Duch dobry spráwuie?* 258₃₅, *izgânimop̃ pri walú / idánt norás mûfu fuderêtu fu noru Díewo* 46₂₁ ~ *do zbáwienia potrebá* 45₃₇, *Tokióg intikéiimo múmus wel' małdosp̃ réikia* 483₅₀ ~ *wiáry nam tež do modlitwy potrebá* 516₃₈, *ioğ patís tikéiimas gana yrá izgânimop̃* 519₂ ~ *famá wiára dofyč iest ku zbáwieuiu [sic!]* 564₃₄.

2.2.c. Sintagmos su daiktavardžiais *priežastis* ir *metas*: *wisí wiéna džiaugsmop̃ priežasti tuř bédra* 47₉ ~ *wβyšcy do rádości przyczyne spolna máia* 46₂₀ (dar 28₂₀, 105₂₃, 122₁₉, 362₄, 473₁₇, 522₄₀, 570₁₉), *metás priemimop̃ Sakramento* 36₂₈ ~ *cžás do przyimowánia Sákrámentu* 35₅₃ (dar 619₁₈, 619₄₁).

2.2.d. Sintagmos su veiksmoždziais *kliudyti, vodyti* 'kliudyti, trukdyti', *padėti*: *Kludé ii miniá to pasáulo / regéimop̃ W. Iésaus* 574₃ ~ *Wádzilá [...] do widzenia* 620₅₀, *Apâβtalamus wódiio priemimop̃ Dwáfios S. kûniβkas regéiimas W. Christaus* 216₃₉ ~ *záwadžálá do przyiečia* 225₇, *Kaip mumus Dwafia βwetá padeft dárimop̃ gero* 250₂₅ ~ *dopomaga do cžynienia dobrego* 258₁₈.

2.2.e. Sintagmos su veiksmoždziais *augti* 'ruoštis, rengtis', *zopostytis, prizvalytis, ruoštis, rėdyti, parėdytis, pasirengti, stiprintis, budintis, taisyti / pataisyti, penėti, ganyti, tarnauti, saugoti, keltis, atgydyti*, pvz.: *kuríi mus jaw paβwéntina / rėdo ir tãifo giwátosp̃ amžinosp̃* 244₄₁ ~ *ktory nas sobie pošwiaca / rzadzí y spráwuie ku żywotowi wiecznemu* 253₂, *ięi kad' prizopóftifites bédra wimop̃ tos βwetós afieros* 36₃₈ ~ *ieflisie kiedy przygotuiecie do vcžefstnictwá tey swietey ofiáry* 36₇.

2.2.f. Kitos sintagmos: *nėβa krikβtop̃ S. mažús waikėlus* 348₁₃ ~ *noβa do Chrztu* 359₂₇, *páskui numiríma [...] wálnasties patáifimop̃ ner'* 123₇ ~ *wolności do popráwy nie máβ* 129₄₉, *kėles [...] darbóp* 473₁₉ ~ *powstálá [...] ná robotę* 504₄, *dúft' wiéta wėlinui pagúndimop̃* 420₂ ~ *dáie miešce cžártowi ku pokušie* 434₂₃.

Tikslo reikšme DP dažna ir konstrukcija *antGen*, plg.: *padáwes búwo W. Pėtrui [...] ant' gânimo wisás awis sawás* 414₁₈ ~ *ku pášieniu* 428₁₄ ir *ku-riam' Wieβpatis indawe gánimop̃ awis sawás* 457₂₄ ~ *ku pášieniu* 484₃₃; *kas*

túri aufis ant klâufimo / te klâufai 97₂₅ ~ *vβy ku sľuchániu* 99₆ ir *nei aufiú klâufimop / nei liežúwio zósmesp ne túrime* 321_{22t} ~ *áni vβu ku sľuchániu / áni ięzyká ku mowie nie mamy* 331_{8t}, kartais abi tikslo raiškos priemonės vartojamos viename sakinyje, pvz.: *nórint' yra ižgánimop tikincziúiu / ir ant' praplátinimo ir padídininimo karalįstes Chrištaus priwalomo* 470₁₂ ~ *cokolwiek iest do zbáwienia wiernych / y do rozmnożenia krolestwá Chrystufowego potrzebnego* 497_{20tt}, *paděšt múmus labái nufižeminimop / ir ant' iβmêtimo ižg βirdiés wiffókio łápumo* 579₁₄ ~ *pomaga nam bárdzo ku pokorze / y ku wyrzuceniu z fercá* 626₂₄ (dar 147₁₁, 50₅₃, 381₄₀). Iš pavyzdžių matyti, kad skirtingų raiškos priemonių pasirinkimo vertimo šaltinis nelemia, tačiau apskritai konstrukcijos *antGen* vartosena tikslo reikšme laikytina lenkiškojo šaltinio (*naAcc* junginių) poveikio rezultatu⁹.

2.3. Aliatyvas, žymintis **būseną kaip judėjimo tikslą**, sudaro apie 15% visų aliatyvo vartosenos kontekstų. Juose figūra (dažniausiai asmuo) siekia aliatyvu-abstraktu žymimos būsenos ar tam tikro moralinio standarto: vartojamos formos *labumop*, *slaptump*¹⁰, *pažinimop* *Viešpaties*, *sakramentop*, *sakramentump*, *šventybėsp*, *didesniump* *daiktump*, *gyvatosp* *amžinosp*, *palaiminimop*, *naudosp*, *malonėsp*, *tarnavimop*, *bendrumop* *ištikimųjų*, *gailėjimop*, *nobažnumop*, *nuodėmėsp*, *apsirijimop*, *nusiminimop*, *verksmop*, *gailėjimop*, *gerop*, *piktop*, *didžiavimop*, *godop*, *nužeminimop* ir *romumop*, *pažinstiesp* *savosp*, *pasisakymop* ir *gailėjimop* *nuodėmių*, *pateriojimop* *lobio*, *kančiump* ir *smertiesp*, *šviesybėsp*, *nuodžiosp*, *sudėrėjimop*, *pakūtosp*, *meilėsp* ir *pakajausp*, *paniekinimop* *naudosp*, *rūstybėsp* etc., valdomos intransityvinių judėjimo veiksmoždžių *artintis*, *atgręžtis* 'sugrįžti', *bėgti*, *eiti* (*ateiti*, *susieiti*, *išeiti*, *prieiti*), *gabentis*, *grįžti* (*sugrįžti*), *iškakti*, *įjudintis*, *lakioti*, *leistis*, *skubintis*, *steigtis*, *tekėti*, *tekinėti*, *tęstis*, *veržtis*, *vogtis*, tranzityvinių *atgrąžinti*, *įvadinėti*, *vesti* (*atvesti*, *privesti*, *atvadžioti*, *privadžioti*), *paaukštinti*, *pergabenti*, *pralydėti*, *pritraukti*, *rodyti*¹¹, *užnešti*, judėjimą implikuojančių veiksmoždžių *raginti*, *judinti* (*pajudinti*), *privilioti*, *prileisti*, krypties veiksmoždžių *palenkti*, *gręžti* (*pagręžti*), valios veiksmoždžio *priimti*, pvz.: *Iudôβius atēio tókioŋp dídžiôŋp piktumop* 155₂₃ ~ *Iudaβ przybedł do ták wielkiey złości* 161₂₁, *wiśi kurié prieit' atgimimop /*

⁹ 14–16 a. lenkų kalboje tikslo aplinkybės reikštos konstrukcija *kuDat*, kuri keista prielinksnių *na*, *do*, *dla*, *celem* junginiais. Antrajame 16 a. ketvirtyje kalbamosios reikšmės konstrukcijų *kuDat* ir *naAcc* konkurencija gana ryški (Klemensiewicz et al. 1955, 429).

¹⁰ *Slaptà* – 'slėpiningas dalykas, paslaptینگumas', LKŽ^e 3 reikšmė.

¹¹ *Rodyti*, *rodija*, *rodijo* – 'vesti, kreipti kur', LKŽ^e 5 reikšmė.

nūdžiu atļaidimop / nuteifinimop / numaitinimop kuno / giwâtos atnaiinimop [sic!] / oant' gâlo izgânimop amžinop 454₁₀ ~ *wbyšcyktorzy doŝtepuia odrodzenia / grzechow odpuŝczenia / vsprâwiedliwienia / vmartwienia ciâlâ / ŝywotâ odnowienia / â nâkoniec ŝbâwienia wiecznego* 481_{9tt}, *idânt' sînus ios giwâtosp amžinosp butû pergabenti* 337₃₈ ~ *âby synowie iego do ŝywotâ wiecznego byli przeniešieni* 348₁₂. Šio tipo aliatyvas gali bûti valdomas ir kryptingos bûsenos veiksmâžodžiu *stengtis, norëti* (pvz., *O kaŝg izg to kađ Hëretikai wienibesp ne nôri* 411₅₅ ~ *hereticy nie tylko do iednošci niechca* 426₂, *Toŝp tađ / mielâufieii / izganancziûiu darbû âlgosp ŝugrožëimu / ŝteĝkimës* 543₄ ~ *Do tey tedy [...] ŝaplâty / ŝkochâniem vsîluymy* 589₅₁) ar psichinës veiklos veiksmâžodžiu *kurstyti, priversti, primokyti, impratinti, jaukinti*, sukeliančių figûros „poslinki“ į tam tikrâ bûsenâ, pvz.: *ney Ângelas / ney wëlinas gal iûs newâloŝp priwërfi / ney priŝpâuŝt* 60₇ ~ *âni Anyoľ / âni cžart nie može ich ŝniewolić / âni przyçifnac* 59₃₈, *idânt ŝawûiu krikŝtû Iônas iaukintu ŝmonës krikŝtop Wieŝpaties Chriŝtaus* 29₁₆ ~ *ludži nâklâdał do chrŝtu Pânâ Chryŝtufowego* 29₂₇.¹²

Minëтина, kad slinkties kontekstuose bûsenâ kaip galinį taškâ įvardijan-tyŝ daiktavardžiai DP vartojami ne tik aliatyvo, bet ir iliatyvo linksniu, plg. antrosios lentelës skiltis. Iliatyvu visada nusakoma nauja asmens emocinë bûklë, o aliatyvas tokiuose kontekstuose gali ŝymëti artëjimâ ar kypťi link juo įvardytos bûsenos (žr. antrosios lentelës 3 pvz.) arba jos pasiekimâ (ypač su rezultatâ įvardijančiais veiksmâžodžiais, žr. 1 ir 2 pvz.). Tokia vartosena bûdinga ir Chylinskio ideolektui: pasak Kavaliûnaitës, kalbamaisiais atvejais aliatyvas teŝymi judëjimo tikslâ, nenurodant, ar jis bus pasiektas, ar ne (2003, 43).

2.4. Apie 13% aliatyvų vartojama **adresato** funkcija (11x aliatyvas yra raŝymo reikšmës predikatų komplementas, kitais atvejais – kalbëjimo). Daŝniausiai adresato aliatyvas yra valdomas veiksmâžodžiu *byloti, tarti* (*Ir bilôio wienas antrop* 189₃₆ ~ *Y mowili ieden do drugiego* 198₁₆, *Târe tađ Mariâ Angeľop* 438₉ ~ *Rzекłâ tedy Mârya do Anyoľâ* 454_{7c}), taip pat veiksmâžodžio *kalbëti* (*tawesp kaľbu* 585₄ ~ *do ciebie mowie* 631₄₃), *ŝaukti* (*Kaip*

¹² Šiam tipui priklauso ir kai kurie frazeologizmai ar jiems artimi junginiai, pvz., *vaisiausp priëiti* ‘pastoti’, *kaklop privesti* ‘nužudyti, nuvesti prie mirties’ (le. *o gardlo przyprawic (sie) – ‘zabic (sie)’, SP 7, 202): kurûi teip priëio waiŝiâuŝp môtinos wâifimo* 422₄₄ ~ *ktora tâk doŝtapilâ o w o c u mâcierzyñŝkiey pľodnošci* 437₃₀, *Idânt' Vrioŝbiaus môte po akîmi Dôwido ne përuŝis tađ butu ŝwëtimwirę niëkađ ne tâpus / nei Dôwido ŝukauŝp griekop / nei wiro ŝawo k a k ľ o p priwëduŝ* 473₄ ~ *mežâ ŝwego o g â r d ľ o nie przyprawilâ* 503₄₆.

2 lentelė. Būsenos daiktavardžiai aliatyvo ir iliatyvo formomis

	iliatyvas	aliatyvas
1. surinkti vienybėn / vienybėsp	<i>awêles / kures W. Chrístus Iéfus / tirkras piemũ furĩnko wieniben' 303₂₇ ~ žgromádžĩl w iedność 312₂₂,</i>	<i>piemũ geras / kuris pažĩfta awis fawás / ir ižbarftĩtas sũrėka wienibesp 208₂₀ ~ žgromadza do iedności 216₃₁,</i>
2. sugrĩžti / sugrąžinti vieron / vierosp	<i>tũli Luterõnu pažĩnoś / ir fianoioĩon' wierõn' sugrĩžo 302₃₃ ~ wiele sie Lutheranow [...] do stárožytney wiary nãwrociło 311₂₅,</i>	<i>Adriiõnas Põpiežius kętwĩrtas [...] fugarąžino Norwėiia wierõfp 91₂₅ ~ nãwrocił Norwegia nã wiare 92₂₈,</i>
3. impulti nuodėmėn, vesti nuodėmėsp	<i>wĩfsi kurié nũdemem' myrstancžion' impũla 105₂₈ ~ ktorzy sie grzechu śmiertelnego dopuścżãia 106₃₆.</i>	<i>Žinãi perfõna kuriĩ tawé nũdemesp wėda 108₄ ~ Wieß perfõne ktora cie do grzechu przywodži 109₂₄.</i>

anoji [žmona] W. Iéfusop bãuke 117₃ ~ Iako onã do Pãná IEžusã wołãlã 118₃), melsti (idan' vž mané nufidėiufi Diéwop melstumbiteś 539₃₄ ~ žã mie / grzeřnego do Bogã modlili 585₄₃), atsakyti (Ir atfakĩdamas iu mp biłõio 338₁₁ ~ Y odpowiedãiac do nich mowił 348_{35t}), daiktavardžių meldimas, malda, atsakymas (meldĩma didžturio Abrõmop' 269(267)₄₁ ~ modlitwe bogacžowe do Abrahamã 277₁₄, małdoffe Diéwop' vž mané 537₇ ~ w modlitwãch do Bogã žã mie 583_{28t}, atfãkimas gėros siėlos Wießpatiėsp Diéwop 453₉ ~ odpowiedź dobrego sumnienia ku Pãnu Bogu 480₁₃). Pasitaiko eliptinių konstrukcijų, pvz.: Ir Apařtałas Põwilãs wiffumþ krĩkbezioniumþ: Buwoę [...] 45₃₇ ~ Y Apostoł Pãwel do wbyftkich Chrześcĩjanow 44_{51t}.

Adresato aliatyvas koreliuoja su datyvu¹³, pvz.: *Anoieę walãndoi biłõio Iefus miniõmus / ir anũmp kurié búwo atėie iop 154₂₉ ~ mowił Iezus rzeřbami / y do nich ktorzy byli przybłi do niego 160_{30t}; plg.: Ięies tađ Angelas iosp / tãre iei tais žõdžiais 440₂₁ ~ Wbedþy tedy Anyoł do niey / rzeķł iey tymi slowy 456₈ ir Angelas regėdamas Mergã nugãndinta / tãre wėł iosp 441₁₂ ~ rzeķł žãś do niey 567₄₈; Pharižėus [...] Mėldeś fa w ne Diéwui 315₁₄ ~ Modlił sie sobie nie Bogu 324₅₁ ir idan' uż mané [...] Diéwop melstumbiteś 539₃₄*

¹³ Apie adresato aliatyvą ir datyvą Daukšos *Postilėje* žr. Rosinas (2001, 140tt.), kituose senuosiuose raštuose – Ambrazas 2006, 263t.; Range 1995, 96tt.; Gelumbeckaitė 2002, 72tt.; Bukantytė 2007, 90tt.; adresato aliatyvą Chylinškio NT vertime – Kavaliūnaitė 2003, 40.

~ *ſie [...] do Bogá modlilieć* 585⁴⁴. Iš pavyzdžių matyti, kad aliatyvu Daukša verčia konstrukciją *doGen*, datyvu – lenkų kalbos datyvą, tačiau linksnio pasirinkimą vertimo šaltinis lemia tik iš dalies, kadangi adresato aliatyvu kartais išverčiamas ir lenkų kalbos datyvas, pvz.: *Táre tađ mótinosp’ ſawóſp’ Moteríſke / bitái Sunús táwas / potam táre mókitinioſ 173*_{1t} ~ *Rzekł Mátc e ſwoiey: Niewiaſto oto Syn twoy: potym rzekł vcżniowi* 182_{1t}. Kai kuriais atvejais datyvas galėtų būti atsiradęs tiek dėl atitikmens vertimo šaltinyje, tiek dėl sakinio stiliaus (galimas dalykas, kad Daukša vengė dviejų tos pačios leksemos aliatyvų greta), pvz.: *Ir ięies Angelas iosp’ táre iei* 440₁₅ ~ *Y wſedſy Anyoł do niey rzekł iey* 456₃, plg.: *regędamas ioę dąugumas łabái dídís ei i oſp’ táre Philíp oſp’ 123*₂₂ ~ *widzac iż wielkość bárdzo wielka idzie ku niemu / rzekł ku Philippowi* 130_{1t}.

2.5. Emocinis adresatas

2.5.1. Su judėjimo krypties bei tikslo funkcija susiję kontekstai, kuriuose aliatyvas vartojamas su emocinės reikšmės daiktavardžiais ir žymi tikslą, į kurį nukreipta emocija: *meilė, neapykanta, rūstybė, paklusnumas, pagerbimas, geidimas, baimė, malonė, pakajus, noras* (maždaug 5% visų aliatyvų). Emocijų „taikynys“ dažniausiai yra asmuo, pvz.: *turi rūſtibe ir nopikanta aniſ birdés ſawós artim oſp’ 133*₁₆ ~ *maſ gniew y nienawiść ná ſercu ku bliżnemu* 140₁₁, *teip’ piłnu męiles żmoniúm p’ / teip’ piłnu pakłufnúmo Dięw oſp’ Téw oſp’ ſaw oſp’ 178*₂₇ ~ *pełnym miłości ku ludziom: tak pełnym poſtuſeńſtwá ku Bogu Oycu ſwemu* 187_{6t}, *bâime W. Dięw oſp’ 102*₂₉ ~ *boiaſń ku Pánu Bogu* 104₁₀, *ie túr nóra móterum p’ 420*₈ ~ *oni máia चुć ku niewiaſtom* 434₂₈, *didęſne małone gimditoiu ſaw éſp’ rêgi* 79₄₈ ~ *wieſta łáſke rodżicow ku ſobie widza* 81₁₁. Emocijos dažnai nusakomos su širdies leksema junginiais *širdį turėti aukštiniui, pakelti (aukštiniui), glausti + allat_{+anim}, širdies pakėlimas, žengimas, augštybė širdies + allat_{+anim}, širdis tiesi, kreiva, įžūla, neveiki, tingi, kumpa, neįžagta ‘nesutepta, skaisti’ + allat_{+anim}*, pvz.: *Tur téipaiag’ ſirdis múfu tiefi būt artim oſp’ 31*₂₁ ~ *Ma tež być ſerce náſe profte ku bliżnemu* 31₂₀, *Tas’ tarnauia pęnigámus / kuris bírdi ſáwa ium p’ gláudzia* 331₃₀ ~ *ktory ſerce ſwe do nych przykláda* 342₃.

Dvigubai retesnis emocinį tikslą žymintis aliatyvas be gyvumo požymio: *Meile žodžiop Dięwo* 192₉ ~ *Miłość ku ſłowu Bożemu* 200₁₂, *didęſni troſkuma turi parędnium p’ / žemcziųgump’ / ir bragium p’ daiktump’ 525*₉ ~ *chuć máia do ſtroiow / vbiorow / pereł y drogich rzeczy* 570₁₀. Kai kalbamosios reikšmės aliatyvo linksniu vartojamas abstraktusis daiktavardis, jo reikšmė priartėja prie bendraties reikšmės (žr. aliatyvo reikšmę

2.2.), pvz.: *iamimp geidulís bũ tarnâwimop Díewo* 66₉ ~ *w nim चुँc býlá ku flũžbie Božey* 67₅, plg.: *ižg méiles ir ižg nóro darít wísa / ka nórint' dáromę* 416₁₈ ~ *3 miłości á chući czýnić wbyſtko / cokolwiek czýnimy* 430₂₃.

2.5.2. Kaip atskiras emocinio adresato potipis skirtinas **religinis adresatas**, kuris DP dėl teksto tematinio pobūdžio yra gausiai vartojamas (beveik 15% visų aliatyvų). Dažniausiai tai gyvumo požymį turintis vardžodis (*Viešpatiesp, Dievop, Tėvop, Jėzausp, Kristausp, išganytojop, darytojop, atpirkėjop, byskupop, grėkump* ‘graikump’, *armėnump, husitump, Cvingliušop, Kaloinop, Servetop, naujakrikščiump, krikščioniump, sekturiump* ‘sektantump’, *tarnump, kunigump, padarop, sutvėrimop*) ar Dievo bei kitatikių įvardijimų substitutai *jop, manęsp, tavęsp, savęsp, anop, kuriopig, jump*, taip pat *bažnyčios* leksema, tokiais atvejais žyminti konfesiją (*bažnyčiosp / josp, bažnyčiump*). Kalbamuo-siuose kontekstuose gausiai vartojami įvairūs judėjimo veiksmazodžiai, tačiau jie žymi ne konkrečią, o emocinę slinktį link aliatyvo forma įvardytų tikėjimo objektų, pvz.: *Eikite manėsp wísi kurie wārgftáte* 32₄ ~ *Chodźcie do mnie wbyſcy ktorzy prácuiećie* 31₅₂, [*Viešpats*] *wíffus [...]* *tefia fa wefp* 508₃₆ ~ *poćiaga do śiebie* 553₅₄, *fugriβkimę Wieβpatiešp Diewop múfũ su tokiũ tikėiimu* 481₅₃ ~ *náwroćmy ſie do Páná Bogá ſwego* 514₁₉, *iβėikię ir tu ižg pinktu to paſáulo / ir eik Ieſauſp* 36₁₇ ~ *idž do Iežuſá* 35₄₄, [*mokytiniai*] *atſtòie nuğ io ſwingliušop / Calwinop / Serwėtop Nauiakrikβcziump priſtòio* 302₃₆ ~ *do ſwingliušá / do Kálwiná / do Serwetá / do Nowochrzczėńcow przyſtáli* 311_{27t}. Religinio adresato reikšme aliatyvas vartojamas ir su tikėjimo reikšmės leksemomis *nobažnumas, paduksis, dukšėjimas, tikėjimas: tikėiimas arba wiera ir padukſis gėraſis Wieβpatieſp Diewóp* 57₂₇ ~ *wiárá y nádžieia dobra ku Pánu Bogu* 56₃₈.¹⁴

2.6. Adityvinis aliatyvas (4% visų aliatyvų). Šio tipo aliatyvu žymimas bet koks objektas, prie kurio kas nors pridedama, o veiksmazodžio pozicijoje visuomet vartojamas priešdėlio *pri-* vedinys – *pripirkti, priduoti (priduodinėti), primaišyti, pridėti (pridedinėti)*:

2.6.a. figūra ir orientyras gali būti tos pačios rūšies objektai, pvz.: *Kiekwiėnas tũ rupinas / idánt' prałobtu: ir ižg łobigo wíſsadá butũ łobigiáſnis / idánt' namũs nam úm p / múra múrop / dárža daržóp / kiéma kiemop / padaritu / ir pripirkťũ* 488_{43tt} ~ *áby dom do domu / kamienice do kámienice / ogrod*

¹⁴ Tokiuose kontekstuose vartojama ir prielinksninė konstrukcija *priešAcc* (le. *prze-ciwDat*), pvz.: *ſtėbúklingas nobažnumas prieβ W. Díewa* 77₄ ~ *džiwne nabožeíſtwo przećiw Pánu Bogu* 78₄ (t. p. 94₁₁, 94₂₂, 77₅₂, 94₃₈, 94₃₉, 95_{11m}, 116₄₄, 144₁₉, 146₃₁, 150₅₁ etc.).

do ogrodu / wiofke do wiofki / przyczyniał 521^{40t}, *Ne pridūdinék' nūdemes nūdemesp* 122³³ ~ *Nie przydaway grzechu do grzechu* 129²³;

2.6.b. figūra ir orientyras – skirtingi objektai: *Nėsa top purwóp žėmes / sīla giwátos primáibe* 406⁴ ~ *do tego błotá žiemfkiego / síle żywotna przymiebał* 420¹¹, *Ant' gáto smárkausp mušímoř / ir kúlimoř / dábar smárkeřnius kóloiiimus gėdinimus / ir gatwókartus / žódžeis pridūdinėdami* 161¹³ ~ *do frogiego bičia y tłuczenia / ieřcže řłozbe łáiánia / fromocenia y zelżywości řłowy przydawáiac* 167¹¹.

2.7. Lyginimo standartas. Tam tikros sandaros lyginamosiose konstrukcijose su veiksmazodžiais *prilyginti* ir *pridėti* aliatyvas žymi lyginimo standartą (apie 1% pavyzdžių)¹⁵. Tókios konstrukcijos artimos adityviniam aliatyvo tipui: lyginamasis objektas „pridedamas prie“ lyginimo standarto pirmojo kokybei nusakyti, pvz.: *wiffá žėme [...] pridėta plátáufř dagáufř / yrá kaip mažiáufias punktėlis* 579⁴³ ~ *wřytka žiemiá [...] przyłożona do řerokiego niebá / ieft iáko namnieyřy punkćik* 626^{50t}, *giwatá mūřu giwátosř Angelu [...] priliginta kaip řłakialis wandenes wífřóř wandenėřř măriu / arbá grūdelis řmiltiėš wiffumř žiezdrumř* 579⁴⁰ ~ *żywot nař ku żywotowi Anyołow [...] przyrownány / iáko kropká wody ku wřytkiey wodźie morskiey / ábo řiarnko piařku ku wřytkiemu piařku* 626^{48tt}. Vienu atveju Daukša vartoja aliatyvą su prielinksniu *prieř* (*Ir kas wiėnas gr{u}delis řwırzdo / prieř ne řufkáiitomosp' řmiltiėřř / kurii yrá ant' krařtú măriu* 579³⁷ ~ *Y co iedno řiernko piařku / przećiw niezlicżoniemu piařku* 626⁴⁵), atsiradusiu dėl atitikmens originale, – tai reikėtų laikyti vertimo klaida arba dviejų palyginimui reikšti vartojamų konstrukcijų (su aliatyvu ir junginiu *prieřAcc*¹⁶) kontaminacija.

2.8. Posesorius. Sintagmose su veiksmazodžiais *užgulėti* 'priderėti, priklausyti', *prigulėti*, *prieitis* 'tekti, priklausyti' (le. *należec*) aliatyvas žymi posesorių (beveik 2% visų kontekstų): *iam' yra prirařėtas apreiřkimas sunaus / ir tu apřstepimu / kuriė sunáufř priėitis arba vřgúl* 435⁴⁰ ~ *tych táiemnic ktore do Syná przynależa* 451²², *ne řyduř / nei pāhonis / nei heretikus / kuriė top nėwadop'*¹⁷ *bařnićzios wiffur effancziós ne vřguli* 526b²⁵ ~ *ktorzy do tego niewodu Kořciółá powřbechniego nie należa* 527³⁹. Konstrukcijomis nėra

¹⁵ Tokiuose kontekstuose DP vartojamas ir datyvas: *idant' mes tam pasáului ne priligintumbimeř* 112²⁶ ~ *ábyřmy řie temu řwiátu nieprzyrownywáli* 113²¹.

¹⁶ Pvz.: *Padáre iūmus karaliřté teip plácžia / ioğ prieř ia niekas yra wiffos karaliřtes to Pařáulo* 229⁵⁰ ~ *řgotował wam kroleřtwo ono ták řerokie / že przećiw niemu nic nie řa wřytkie kroleřtwá řwiátá tego* 238²¹.

¹⁷ *Nevadas* – didelis tinklas, LKŽ^e.

žymimas prototipinis posesyvumas, – beveik visais atvejais aliatyvo linksniu vartojamas gyvumo ypatybės neturintis vardažodis, plg. Daukšos vartojamą datyvą: pvz.: *áukšas vžgúl karáluý / kodílas Díewuy* 62₁₆ ~ *žloto naležy Krolowi / kádžiło Bogu* 61₃₃, *Iei efsi ant' orêdo arba wîreñniu / tad ta wó tatái tikrái vžgúli* 415₁₂ ~ *tedy tobie wlañnie to naležy* 429₂₉.

2.9. Diskurso tipas. Tai aliatyvo vartosenos tipas, kuriuo organizuojamas religinis diskursas (kiek daugiau nei 1% visų aliatyvo kontekstų). Skirtini du jo potipiai:

2.9.1. Aliatyvo linksniu vartojami rašytinių / sakytinių šaltinių pavadinimai *Evangelijosp šventosp, tekstop, historiosp, išguldymop, raštop*, valdomi judėjimo veiksmožodžių *eiti, priieiti(s), sugrįžti*, kuriais pamokslininkas praneša apie perėjimą prie tam tikro teksto, pvz.: *iau êikime Historiosp kancziós io* 148₄ ~ *iuž pryzstèpuiemy do Historyey mèki šwîetey iego* 153₃₈, *prièikimeš téxtop Ewangelíos S.* 124₁₉ ~ *iuž pryzstapimy do textu Ewángeliey šwîetey* 131₂₅. Vieną kartą pavartota sintagma *îmkime ša wés p Ewangelia S. βíos diénós* 195₅ ~ *wežmy przedfje Ewángelia* 203₂₆.

2.9.2. Anaforiškai vartojami aliatyvai *Simeonop, šventèsp, prilyginimop, pirmesniop pamokslop, top*, valdomi veiksmožodžio (*su*)grįžti, kuriais raginama prisiminti jau minėtą evangelinę temą, pvz.: *Bęť fugriβkimę Sim éonop* 430₁₃ ~ *Ale fie wroćmy do Symeoná* 445₂₈, *fugriždami top / apé ka pirm kalbéiomę* 463₄₀ ~ *wracáiac fie do tego / o czymęfmy pierwey mowili* 490₄₉.

2.10. Laiko aliatyvas. Erdvės raiškos priemonių vartojimas laiko santykiams žymėti pasaulio kalbose yra labai dažnas reiškinys (bene išsamiausiai tai yra parodęs Martinas Haspelmathas [Haspelmath 1997], dar žr. Engberg-Pedersen 1999, 131t.), grindžiamas konceptualiąja metafora LAIKAS YRA VIETA. Ne išimtis – ir DP aliatyvas, tačiau šia reikšme jis nėra dažnas (kiek daugiau nei pusė procento visų vartosenos kontekstų), be to, semantiškai įvairialypis, – *Postilės* medžiaga leidžia skirti tris laiko aliatyvo atmainas:

2.10.1. Aliatyvo linksniu žymima laiko riba ar momentas, prie kurių artėjama, – ši reikšmė pagrįsta aliatyvo krypties reikšme. Vartojamos lytys *wakarop, šventèsp*, pvz.: *kad' iau ârtiuos [sic!] wakaróp to pašaulo* 94₄₄ ~ *gdy fie iuž pryzbližal wieczor tego šwiátá* 96₈, *eidami arcziáus βwetéšp βios diénós paklâufikime* 625₁₉ ~ *pryzstèpuiac bližey ku šwîetu dzišieyβemu* 549₂₅.

2.10.2. Aliatyvo linksniu žymimas žmogaus amžius, kurio asmuo sulaukia; sintagmose visais atvejais vartojamas veiksmožodis *ateiti*, pvz.: *brôlei / kurié nórin' iau atêiote triump' deβîmtump' mêtû arba keturiump' deβîmtump' giwâtos iûfu* 580₄₇ ~ *iuβ pryzbli do trzydžiestego ábo czterdžiestego*

roku żywotá wáβego 627⁵², *idánt' ir iie bernēlús fawús / kayp atéis wâfsarump iβmânimo / imtú bažníczióñ* 64⁴⁶ ~ *przyida do lat rozumnych* 65⁴⁶.

2.10.3. Dviem atvejais nusakoma „slinktis“ į aliatyvo linksnui išreikštą laikotarpi, todėl šiuose kontekstuose labiau lauktinas iliatyvas, juolab kad vartojami teliniai veiksmoždziai *pergabentis*, *neateiti*, pvz.: *Tatáig bus mûfú diená Welíku. Beí iofp pērgabentis ne gâlime / neí / pírm príeis didėii pētnicze / tai yra diená krízeus* 213³¹ ~ *Lecz do niego przenieść sie nie możemy* 221⁴³, [žmones] *iβkalbinėis idáni notaitú tofp brangiofp węczėriofp* 275³⁷ ~ *aby nie przybli ná te βczėśliwa wieczėrza* 283².

2.11. Recipientas. Su veiksmoždziais *atsiysti*, *atnešti*, *nunešti*, daiktavardžiu *nešiojimas*, kai figūra yra gyvumo ypatybės neturintis vardažodis (kokio nors daikto pavadinimas ar abstraktas), aliatyvas (visuomet asmuo) vartojamas recipiento funkcija. Tokių atvejų DP nėra daug (vos ketvirtis procento visų aliatyvo kontekstų), pvz.: *praβe Arcibiškupa / idánt' ana karfta mergos Marios ir fu tais rubais kurié iamę bū vžžeklines atfiustu iump* 494⁴⁸ ~ *przešla do nich* 528³, *neβiđiimę [sakramento] ligđoniump* 140⁴¹ ~ *w noβeniu do chorych* 147²⁰.

2.12. Beneficientas. Ši aliatyvo funkcija, kaip ir recipiento, paliudyta tik keletą kartų ir taip pat tesudaro vos ketvirtį procento aliatyvo vartosenos pavyzdžių. Aliatyvu žymimas asmuo ar objektas, kieno naudai vyksta veiksmas ar kas nors skiriama, pvz.: *TOii Ewangeliá S. [...] ĩpaczei apraβinėie múmus trėopa vrėda ir wėikala Dwáfios S. wienás kuris yra pasáulofp / ántras iztikimumpiump W. o trėczes petiefp [sic!] W. Chriřtaufp* 215^{31tt} ~ *Ieden ktory iest ku ťwiátu / drugi ku wiernym Pańskim / á trzeći ku famemu Pánu Chryřtuřowi* 224^{12tt}, *afierawđii dówana táwa áttđrėufp* 296⁹ ~ *ofiáruieβ dar twoy do ołtarzá* 304²³.

3. Apibendrinimas

3.1. Išskirta 12 būdingiausių Daukšos *Postilės* aliatyvo funkcijų, kurios išvardytos 3 lentelėje.

3.2. Beveik ketvirtadalis aliatyvų vartojama vietai žymėti, tačiau ši reikšmė nėra vienalytė, – galima kalbėti apie 4 aliatyvo vietas reikšmes: 1.1. ir 1.4. vartosenos tipai žymi judėjimo tikslą ir kryptį, 1.3. – galinį tašką asmens aplinkoje, o 1.2. – galinį tašką orientyro pašalyje. Tradiciškai aliatyvui priskiriamą pašalio reikšmę lemia kontekstas (žinoma, kad judėjimas baigsis prie orientyro) arba daiktavardžių leksinė reikšmė (orientyrai, prie kurių artinamasi ar ateinama, dažniausiai yra dvimačiai / vienmačiai objektai arba asmenys, tad galima tik pašalio reikšmė), todėl bendriausia aliatyvo vietos reikšmė reikėtų laikyti judėjimo tikslo reikšmę (1.1.), o slinkties galinio taško

3 lentelė. Aliatyvo polisemija Daukšos *Postilėje*

<i>Aliatyvo funkcijos</i>	<i>Pavyzdžiai</i>
LOKALINĖS FUNKCIJOS	
1.1. Aliatyvas – galinis judėjimo taškas, nedetalizuojant vidaus ar pašalio	<i>eiti namopi, miestop, paleisti namump, pralydėti portop, trauktis anosp aukštosiosp tėvykštėsp</i>
1.2. Galinis taškas daikto ar asmens pašalyje ('prie')	<i>ateiti grabop, artintis vartump, prieiti skomiosp, ugniesp, Jonop</i>
1.3. Galinis taškas fizinėje asmens aplinkoje ('pas')	<i>užėiti Jonop, nusiųsti Herodop, nueiti Tėvop</i>
1.4. Statinės figūros krypties tikslas	<i>atsigręžti / ištiesti ranką mokytiniump, kelias Tėvop</i>
NELOKALINĖS FUNKCIJOS	
2. Tikslas	<i>nevertas tarnavimop, priežastis džiaugsmop</i>
3. Abstraktus judėjimo tikslas (būseną)	<i>ateiti piktumop, išganymop, atgimimop</i>
4. Adresatas	<i>byloti, tarti angelop, sūnausp</i>
5. Emocinis adresatas ir tikėjimo adresatas	<i>rūstybė artimop, meilė žmoniump, sugrįžti Viešpatiesp Dievop</i>
6. Adityvinis aliatyvas	<i>pripirkti namus namump, heretikus primaišyti gerump žmoniump</i>
7. Lyginimo standartas	<i>žemę pridėti platausp dangausp</i>
8. Posesorius	<i>apslėpimai sūnausp prieitis / užguli</i>
9. Diskurso tipas	<i>eiti tekstop, sugrįžti prilyginimop</i>
10. Laikas	<i>artintis vakarop</i>
11. Recipientas	<i>atsiųsti karstą jumop, atnešti naujieną mūsump</i>
12. Beneficientas	<i>yra trejopas urėdas: pasauliop, ištikimumpiump, Kristausp; afieravoti dovaną altoriausp</i>

pašalyje reikšmę interpretuoti kaip vieną bendrosios reikšmės atmainų (pasak Kavaliūnaitės [2003, 48], pašalio reikšmė apskritai nesanti esminė, jos gali ir visai nebūti).

3.3. Judėjimo tikslo ar krypties reikšmės išskirtinumą rodo ir tai, kad ja grindžiamos dauguma abstrakčiųjų aliatyvo funkcijų, pvz.: tikslo (2), būsenos (3) ir diskurso (9) aliatyvai suvoktini kaip abstraktūs judėjimo tikslai, adresatas (4) – kaip kalbėjimo tikslas, emocinis ir tikėjimo adresatai (5) – kaip kryptingų būsenų tikslai, recipientas (11) ir beneficentas (12) – kaip tikslai, į kuriuos nukrepta konkreti veikla, laiko riba (10) – kaip laiko tikslas, prie kurio artėjama.

3.4. Minėtina, kad Daukšos *Postilės* aliatyvo vartoseną atitinka tipologiniais tyrimais nustatytus aliatyvinių kalbos vienetų gramatinimo modelius (Rice et al. 2007): ištyrus 44 genetiškai ir areališkai skirtingas kalbas, išskirtos 33 aliatyvo reikšmės, tarp kurių įprastos ir paplitusios tikslo, recipiento, kalbėjimo adresato, sutampančio laiko, laiko ribos, beneficento, posesoriaus, emocinio adresato, bendraties reikšmės, mažiau – palyginimo, adityvinės konstrukcijos (op. cit., 473t.).

THE ALLATIVE CASE IN MIKALOJUS DAUKŠA'S *POSTILLA*

Summary

A semantic analysis of the allative case in Daukša's *Postilla* (1599) is performed in order to discuss various types of its use. The following 12 functions of allative are distinguished, which reflect well-established patterns of grammaticalization of goal-marking morphemes (Rice et al. 2007).

I. Spatial functions.

1.1. Inanimate Goal of motion. The movement of the Figure (a verb of motion) is directed to the Goal expressed by the allative. This is the most basic meaning of the allative, e.g. Luke 24,28:

du iżg mokitiniu [...] priārtinos miēsteloŭ kurioŭ ēio 189₃₁,
Dwā z wczniow [...] przybliżyli sie do miāsteczká / do ktorego bli 198₁₁,
'And they drew nigh unto the village, whither they went'.

1.2. Goal of motion, when the Figure acquires a location in physical proximity to the Goal, e.g. Luke 24,24:

Ir nuēio nēkurie iżg mūsu grāboŭ 189₂₅,
Y chodzili niektorzy z nābych do grobu 198₅,
'And certain of them which were with us went to the sepulchre'.

This spatial meaning of the allative is frequent and is traditionally considered as the main one. Proximity, however, is determined by the context in the case of three dimensional Grounds, whereas with two-, one-dimensional or dimensionless Grounds it is determined by the lexical meaning of the reference object.

1.3. Animate Goal of motion. The Figure acquires a location in the physical sphere of the person, e.g. John 1,11:

Saw ūmpiump atēio / ir sāvīeiio ne priēme 43₄,
Do włafności przybedł / á swoiż go nie przyieli 42₁₉,
'He came unto his own, and his own received him not'.

1.4. Goal of direction or orientation. The Figure is static. It is motivated by the trans-

formations *Figure's motion towards Ground* → *Figure's orientation towards Ground* and *Figure's motion towards Ground* → *Figure's extension towards Ground*:

íztiefeu i ufúm p rakás sawás 96₄,
wyciągałem ku wam ręce swoje 97₁₆,
'I have spread my arms towards you'.

II. Non-spatial functions:

2. Purpose (PURPOSES ARE DESTINATIONS). This use type is very common. Allatives of this type correlate with the infinitive and dative of purpose.

[žmoněs] něβa k rík β to p S. mažús waikēlús 348₁₃,
noβa do Chrztu świętego mále dźiatki 359₂₇,
'People carry little children to baptize'.

3. Abstract Goal of motion (state or emotion). The Figure (a person) moves towards or into a psychological condition, e.g. John 13,20:

Wiŝfôkes neŝfa kurís piktái dáro nopkencze βwiefôs / ir notēit β wiefôŝp 240₃₆,
ktory zle czyni / nienawidzi światłości / y nie przychodzi ná światłość 249₁₅,
'For every one that doeth evil hateth the light, neither cometh to the light'.

4. Addressee, e.g. Luke 1,34:

Táre tađ Mariá Angeł o p 438₉,
Rzekłá tedy Márya do Anyołá 454_{7t},
'Then said Mary unto the angel'.

5. Emotional target. The Figure (emotion) is directed to a Ground (a person, God, or an inanimate object).

6. Additive allative:

Něŝa to p purwó p žēmes / síla giwátos primâiβe 406₄,
do tego błotá žiemskiego / síle żywotna przymieβał 420₁₁,
'Power of life was added to the mud of the Earth'.

7. Standard of comparison. With *prilyginti* 'equate', *pridēti* 'add' the allative is used as the standard of comparative constructions.

8. Possessor. With *užgulēti*, *prigulēti*, *prieitis* 'belong, fit' (Polish *należec*) the allative is almost exclusively used with inanimate possessors.

9. Discourse organizing type. With *eiti* 'go', *prieiti(s)* 'approach', *sugrižti* 'return' the allative denotes the topic of the discourse:

Bēt' sugriβkimē Siméon o p 430₁₃,
Aleŝie wroćmy do Symeoná 445₂₈,
'Let's go back to Simon'.

10. Allative of time (TIME IS SPACE). Usually the allative denotes a border of time approached by the Figure.

11. Recipient. With *atsiusti* 'send', *atnešti*, *nunešti* 'bring', *nešiojimas* 'bearing' the allative is a person-recipient.

12. Benefactive.

The allative is not a clearly spatial case. Though its local meaning constitutes almost a quarter of the instances, it is quite heterogeneous: four spatial functions are distinguished. The schematic meaning of the allative can be defined as Goal. This motivates the vast majority of its abstract functions. The traditional meaning of proximity is not fundamental for the allative; it is determined by the context and the lexical meaning of the reference object.

ŠALTINIAI

DP – *Poſtilla Catholica [...] Per Kúniga Mikaloio Davksza Kanoniĳa Médniku / iz lékiþko pergúldita [...] W Wilniui. Drukárnioi Akadémios Societatis Iesv, A. D. 1599* (VU bibliotekos egzempliorius, sign. L_R 1618).

DP 2000 – Palionis Jonas (red.), *Mikalojaus Daukþos 1599 metų POSTILĖ ir jos þaltiniai*, Vilnius: Baltos lankos.

Mikalojaus Daukþos Postilės elektroninis tekstas, parengė Veronika Adamonytė, Ona Aleknavičienė (vadovė), Milda Lučinskienė, Jūratė Pajėdienė, Mindaugas Šinkūnas, Eglė Žilinskaitė, 2006, saugomas LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. T-46.

Mikalojaus Daukþos Postilės abėcėlinė žodžių formų konkordancija, parengė Veronika Adamonytė, Ona Aleknavičienė (vadovė), Milda Lučinskienė, Jūratė Pajėdienė, Mindaugas Šinkūnas, Vytautas Zinkevičius, Eglė Žilinskaitė, 2006, saugoma LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. K-46-1.

WP² – *Poſtilla Catholica Mnieyfza [...] Przeż D. Jakoba Wuyka [...] W Krakowie*, 1582.

WP³ – *Poſtilla Catholica Mnieyfza [...] Przeż D. Jakoba Wuyka [...] W Krakowie*, 1590 (VU bibliotekos egzempliorius (sign. II 5343) ir Jonas Palionis (red.), *Mikalojaus Daukþos 1599 metų POSTILĖ ir jos þaltiniai*, Vilnius: Baltos lankos, 2000).

SP – *Słownik polszczyzny XVI wieku* 1–32, 1966–2004 (<http://kpbc.umk.pl/dlibra/publication?id=17781>).

LITERATŪRA

Ambrazas Vytautas 2006, *Lietuvių kalbos istorinė sintaksė*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Bukantytė Eglė 2007, *Martino Liuterio Naujojo Testamento (1522–1546) įtaka Jono Bretkūno Naujojo Testamento vertimui (1579–1580) sintaksės aspektu*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

Croft William, D. Allan Cruse 2004, *Cognitive linguistics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Engberg-Pedersen Elisabeth 1999, Space and time, in Jens Allwood, Peter Gärdenfors (eds.), *Cognitive semantics*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 131–152.

Gelumbeckaitė Jolanta 2002, *Linksnų ir prielinksnių konstrukcijų sintaksė Jono Bretkūno Biblijos Evangelijoje pagal Luką*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.

Haspelmath Martin 1997, *From space to time. Temporal adverbials in the world's languages*, München, Newcastle: Lincom Europa.

Ibarretxe-Antuñano Iraide 2005, Polysemy in Basque locational cases, in Hubert Cuyckens, Walter De Mulder, Tanja Mortelmans (eds.), *Adpositions of movement* (= *Belgian Journal of Linguistics* 18), Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 271–298.

Jackendoff Ray 1983, *Semantics and cognition*, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

Kavaliūnaitė Gina 2003, Postpozicinių vietininkų sistema Chylinškio Naujojo Testamento vertime, *Acta Linguistica Lithuanica* 49, 33–49.

Kilroe Patricia 1994, The grammaticalization of French à, in William Pagliuca (ed.), *Perspectives on Grammaticalization*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 49–61.

Klemensiewicz Zenon, Tadeusz Lehr-Spławiński, Stanisław Urbańczyk 1955, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe.

Krzyżyńska Zdzisława 2000, *Staropolskie konstrukcje z przyimkami 1: na+acc., w+acc., k(u)+dat., do+gen.*, Poznań: Wydawnictwo WiS.

Laigonaitė Adelė 1957, Pašalio vietininkai dabartinėje lietuvių kalboje, in Chackelis Lemchenas (red.), *Kai kurie lietuvių kalbos gramatikos klausimai*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 21–39.

Lakoff George 1987, *Women, fire, and dangerous things*, Chicago, London: The University of Chicago Press.

Lakoff George, Mark Johnson 1980, *Metaphors we live by*, The University of Chicago Press: Chicago, London.

Range Jochen D. 1995, Allativ und Adessiv in altlitauischen Texten des 16. Jahrhundert, *Linguistica Baltica* 4, 93–102.

Rice Sally, Kaori Kabata 2007, Crosslinguistic grammaticalization patterns of the allative, *Linguistic Typology* 11, 451–514.

Rosinas Albertas 2001, *Mikalojaus Daukšos tekstų įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Rosinas Albertas 2009, *Baltų kalbų įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra. Synchronija ir diachronija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Talmy Leonard 2000, *Toward a cognitive semantics 1*, Cambridge: MIT Press.

Zinkevičius Zigmantas 1980, *Lietuvių kalbos istorinė gramatika 1*, Vilnius: Mokslas.

Eglė ŽILINSKAITĖ
Baltistikos katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-01513 Vilnius
Lithuania
[egle.zilinskaite@flf.vu.lt]